

# پیش درآمدی بر جامعه‌شناسی اشتغال زنان

مهدی عبوری  
محمد رحمانی  
ساره ملا آقا جازاده

انتشارات شلفین

سرشناسه: عبوری، مهدی، ۱۳۶۰ -

عنوان و نام پدیدآور: پیش درآمدی بر جامعه‌شناسی اشتغال زنان / مهدی عبوری، محمد رحمانی، ساره ملّا آقا جانزاده.

مشخصات نشر: ساری: شلفین، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۳۰۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۰-۳۴۵-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: زنان -- تاریخ

موضوع: زنان -- ایران -- اشتغال

موضوع: زنان -- اشتغال -- جنبه‌های اجتماعی

موضوع: زنان -- اشتغال -- جنبه‌های روان‌شناسی

شناسه افزوده: رحمانی، محمد، ۱۳۵۶ -

شناسه افزوده: ملّا آقا جانزاده، ساره، ۱۳۵۸ -

رده بندی کنگره: HQ۱۱۲۱۱۳۹۳ پ۲ع/

رده بندی دیویی: ۴۰۹/۳۰۵

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۶۲۹۵۴

پیش درآمدی بر جامعه‌شناسی اشتغال زنان

انتشارات شلفین

طراح جلد: صفری ابراهیمی

چاپ نخست - ۱۰۰۰ نسخه - ۱۳۹۳

لینوگرافی، چاپ و صحافی: نیما بابلسر

صفحه آرا: عاصفه نعمت میر

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

مازندران - ساری، تلفکس: ۳۳۲۹۷۷۶۷ - ۰۱۱

Email: shelfin\_sari@yahoo.com

## فهرست مندرجات

|         |                                                    |
|---------|----------------------------------------------------|
| ۱۱..... | پیش گفتار.....                                     |
| ۱۲..... | فصل اول: جامعه‌شناسی اشتغال زنان.....              |
| ۱۵..... | مقدمه.....                                         |
| ۲۳..... | فصل دوم: نگرشی تاریخی نسبت به نقش و جایگاه زن..... |
| ۲۵..... | زن از دیدگاه اسطوره و تاریخ ادبیات.....            |
| ۲۶..... | زن در ادبیات کهن فارسی.....                        |
| ۲۸..... | نقش زن در گذر تاریخ.....                           |
| ۳۰..... | سیری اجمالی بر شخصیت زن در ایران قدیم و امروز..... |
| ۳۳..... | فصل سوم: نگرش تاریخی به اشتغال زنان.....           |
| ۳۵..... | اشتغال زنان در روم باستان.....                     |
| ۳۵..... | اشتغال زنان در یونان باستان.....                   |
| ۳۶..... | اشتغال زنان در ایران باستان.....                   |
| ۳۷..... | زنان در عربستان قبل از اسلام.....                  |
| ۳۷..... | اشتغال زنان در عصر ظهور اسلام.....                 |
| ۳۸..... | اشتغال زنان در اروپای قرون وسطی.....               |
| ۳۹..... | اشتغال زنان از عصر انقلاب صنعتی تا امروز.....      |
| ۴۰..... | اشتغال زن در عهد اول یا عهد قدیم.....              |
| ۴۰..... | دوره مادها.....                                    |
| ۴۰..... | دوره‌ی هخامنشیان.....                              |
| ۴۰..... | دوره‌ی اشکانیان.....                               |

|                                                            |    |
|------------------------------------------------------------|----|
| دوره‌ی ساسانیان .....                                      | ۴۰ |
| اشتغال زن در عهد دوم ( ظهور اسلام تا دوره صفویه) .....     | ۴۱ |
| اشتغال زن در عهد سوم ( دوره‌ی صفویه تا آغاز مشروطیت) ..... | ۴۱ |
| دوره‌ی قاجار .....                                         | ۴۱ |
| اشتغال زن در عهد چهارم (معاصر) .....                       | ۴۲ |
| دوره‌ی مشروطیت تا پهلوی .....                              | ۴۲ |
| دوره‌ی پهلوی .....                                         | ۴۲ |
| فصل چهارم: تاریخچه‌ی اشتغال زنان در ایران .....            | ۴۵ |
| تاریخچه اشتغال زنان در ایران .....                         | ۴۷ |
| فصل پنجم: اشتغال زنان از منظر اسلام .....                  | ۵۵ |
| سیمای زن در اسلام .....                                    | ۵۷ |
| فصل ششم: اشتغال زنان از منظر غرب .....                     | ۶۷ |
| غرب و اشتغال زنان .....                                    | ۶۹ |
| فصل هفتم: اشتغال زنان و جامعه .....                        | ۷۷ |
| فرایند مسأله‌ی شدن زنان .....                              | ۷۹ |
| دلایل نامناسب بودن زن‌ها برای بعضی از مشاغل .....          | ۸۴ |
| فرهنگ حاکم در مورد کار زن .....                            | ۸۷ |
| عدم خودباوری به عنوان مانعی بر سر راه اشتغال زنان .....    | ۸۸ |
| کار و فعالیت بانوان در جامعه .....                         | ۹۰ |
| جداسازی جنسیتی در بازار کار .....                          | ۹۱ |
| پایگاه اجتماعی زنان، فرهنگ و تعریف آن .....                | ۹۳ |
| نگرش جامعه نسبت به جایگاه زن .....                         | ۹۴ |

|                                         |     |
|-----------------------------------------|-----|
| دگرگونی در کار زنان                     | ۹۶  |
| مروزی بر مطالعات انجام شده              | ۹۷  |
| فصل هشتم: اشتغال زنان و خانواده         | ۱۰۷ |
| اشتغال زنان و خانواده در ایران          | ۱۰۹ |
| اشتغال زنان و تقسیم کار در خانه         | ۱۱۱ |
| اقتدار درون خانواده                     | ۱۱۲ |
| زنان، تعارض‌های شغلی و خانواده          | ۱۱۳ |
| تعارض‌های میان شغل و خانواده            | ۱۱۵ |
| دیدگاه فونکسیونالیست‌ها نسبت به خانواده | ۱۱۷ |
| تلقی فمینیست‌ها از خانواده              | ۱۱۸ |
| خانه‌داری و ضرورت کارکردی آن            | ۱۲۰ |
| خانه‌داری و منزلت اجتماعی آن در جامعه   | ۱۲۲ |
| نقش زن در تربیت فرزندان                 | ۱۲۸ |
| نقش زن در اقتصاد خانواده                | ۱۳۲ |
| فصل نهم: انگیزه‌های اشتغال زن           | ۱۳۵ |
| انگیزه‌های اشتغال زن                    | ۱۳۷ |
| (۱) انگیزه‌های اقتصادی                  | ۱۳۸ |
| (۲) انگیزه‌های روانی و استقلال طلبی     | ۱۳۸ |
| (۳) انگیزه‌های اجتماعی                  | ۱۳۹ |
| فصل دهم: عوامل مؤثر در اشتغال زنان      | ۱۴۱ |
| عوامل مؤثر در اشتغال زنان               | ۱۴۳ |

- الف) طرز فکر و باورهای اجتماعی ..... ۱۴۳
- ب) سنت‌ها و آداب و رسوم اجتماعی ..... ۱۴۴
- ج) ازدواج و مسؤولیت‌های خانواده ..... ۱۴۵
- فصل یازدهم: موانع اشتغال زنان ..... ۱۴۷
- موانع اشتغال زنان ..... ۱۴۹
- موانع اقتصادی ..... ۱۴۹
- موانع قانونی - اجتماعی ..... ۱۵۰
- موانع اجتماعی - فرهنگی ..... ۱۵۲
- فصل دوازدهم: بررسی نظریات موجود پیرامون نیروی کار و اشتغال .. ۱۵۵
- مروری بر نظرات جامعه‌شناسان و روان‌شناسان در مورد نیروی کار ..... ۱۵۷
- گرایش کنش متقابل ..... ۱۶۰
- کنش اجتماعی وبر ..... ۱۶۱
- مدل‌های تبیین ساختار متفاوت کار زنان ..... ۱۶۲
- مدل سرمایه انسانی ..... ۱۶۴
- نظریه‌ی برابری (عدالت) ..... ۱۶۶
- نظریه کارآیی ..... ۱۶۶
- نظریه تواناسازی ..... ۱۶۷
- تئوری‌های جنسیتی ..... ۱۶۷
- فمینیسم اسلامی ..... ۱۷۸

|                                                    |     |
|----------------------------------------------------|-----|
| فصل سیزدهم: تنوری‌های نابرابری جنسیتی در بازار کار | ۱۸۹ |
| تنوری‌های نابرابری جنسیتی در بازار کار             | ۱۹۱ |
| الف) تنوری‌های نئوکلاسیک                           | ۱۹۱ |
| ب) تنوری‌های تجزیه شده بازار کار                   | ۱۹۳ |
| تنوری‌های جنسیتی                                   | ۱۹۵ |
| فصل چهاردهم: زنان و مشارکت                         | ۱۹۷ |
| مشارکت اجتماعی زنان                                | ۱۹۹ |
| مشارکت اقتصادی زنان                                | ۲۰۱ |
| مشارکت‌های اقتصادی زنان و شرایط تحقق آن            | ۲۰۲ |
| فصل پانزدهم: اشتغال زنان و مدیریت                  | ۲۰۵ |
| رهبری و جنسیت                                      | ۲۰۷ |
| زنان و مدیریت                                      | ۲۰۸ |
| جنس‌گرایی یا افسانه برتری مرد                      | ۲۰۹ |
| مفهوم تبعیض و تبعیض جنسیتی در مدیریت               | ۲۱۱ |
| تبعیض‌های جنسی و انگیزه‌ی پیشرفت                   | ۲۱۲ |
| مشارکت زنان در فرایند تصمیم‌گیری                   | ۲۱۴ |
| علل عدم پیشرفت زنان در مدیریت                      | ۲۱۴ |
| تأثیر جنسیت بر رفتارهای مدیریتی                    | ۲۱۸ |
| زنان در سازمان‌ها                                  | ۲۱۹ |

|     |                                            |
|-----|--------------------------------------------|
| ۲۲۲ | تأثیر روش مدیریت بر جایگاه زنان در سازمان  |
| ۲۲۳ | الگوهای توصیف وضعیت زنان در مدیریت و توسعه |
| ۲۳۲ | نتیجه                                      |
| ۲۳۳ | فصل شانزدهم: اشتغال زنان و توسعه           |
| ۲۳۵ | مقدمه                                      |
| ۲۴۱ | زنان و توسعه                               |
| ۲۴۳ | زنان، نظریه سرمایه اجتماعی و توسعه         |
| ۲۴۷ | زنان و سرمایه انسانی                       |
| ۲۴۹ | شرایط اجتماعی و اقتصادی خانواده            |
| ۲۵۰ | زنان ایران و توسعه انسانی                  |
| ۲۵۲ | نظریه‌های موجود پیرامون نقش زنان در توسعه  |
| ۲۵۴ | موانع و تنگناهای مشارکت زنان در توسعه      |
| ۲۶۳ | فصل هفدهم: آثار اشتغال زنان                |
| ۲۶۵ | آثار اشتغال زنان                           |
| ۲۶۵ | (۱) آثار فردی اشتغال زن                    |
| ۲۶۹ | (۲) آثار خانوادگی اشتغال زن                |
| ۲۷۵ | (۳) آثار اجتماعی اشتغال زن                 |
| ۲۷۷ | منابع                                      |



## پیش‌گفتار

یکی از مهم‌ترین معیارها جهت سنجش درجه‌ی توسعه‌یافتگی یک کشور، میزان اهمیت و اعتباری است که زنان در آن کشور دارا می‌باشند. اکنون نگاه جهان، بیشتر سوی زنان معطوف شده است، زیرا امروز، برای تحقق توسعه‌ی اجتماعی، تسریع فرایند توسعه‌ی اقتصادی و محقق شدن عدالت اجتماعی، چنانچه به زن به عنوان نیروی فعال و سازنده نگریسته شود، قطعاً تأثیر بسیاری در روند توسعه و افزایش کمی و کیفی نیروی انسانی آن جامعه خواهد داشت.

نقش زنان در توسعه، مستقیماً با هدف توسعه‌ی اجتماعی و اقتصادی بستگی داشته و از این رو در تحول همه‌جوامع انسانی، عاملی بنیادی محسوب می‌گردد. این نوشتار در صدد است، ضمن انجام یک تحلیل اقتصادی مختصر در زمینه توسعه، به چگونگی رابطه میان موقعیت زنان با توسعه یافتگی و تأثیرگذاری مشارکت آنان به عنوان نیمی از نیروی فعال جامعه در فعالیت‌های اقتصادی، برای تحقق توسعه و عدالت اجتماعی بپردازد.

باید در نظر داشت که زنان نیمی از منابع انسانی جامعه را تشکیل می‌دهند، از این رو رسیدگی به مشکلات آن‌ها نه تنها باعث کار گرفتن صحیح و مطلوب آن‌ها در نيل به اهداف توسعه‌ی اجتماعی و اقتصادی شده بلکه باعث ارتقاء سطح رفاه و آسایش خانواده نیز می‌گردد. آنان به عنوان نیمی از جمعیت جامعه باید دارای حقوق یکسان با مردان باشند.

فراوانی زنان شاغل به همراه خود مسائلی را مطرح کرده که مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است، با توجه به این که نیمی از کل جمعیت جهان را زنان تشکیل می‌دهند و دو سوم ساعات کار انجام شده توسط زنان

صورت می‌پذیرد، تنها یک دهم درآمد جهان و فقط یک صدم مالکیت اموال و دارایی‌های جهان به زنان اختصاص یافته است. بنابراین وجود نابرابری برای زنان در تمامی جوامع کم و بیش وجود دارد که در برخی از سازمان‌های جهانی در چندسال اخیر به این مسأله بیشتر توجه شده و در برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان اقتصادی و اجتماعی سازمان‌های مختلف جهانی قرار گرفته است. از آنجایی که در بررسی عوامل مؤثر بر توسعه‌ی اقتصادی اجتماعی کشورها، توجه به نیروی انسانی و تخصص مطرح است. لذا سخن از اشتغال زن و رابطه‌ی آن با توسعه نیز امری ضروری است.

دکتر حامد سروری

رئیس پژوهشکده سیاست پژوهی

و مطالعات راهبردی حکمت